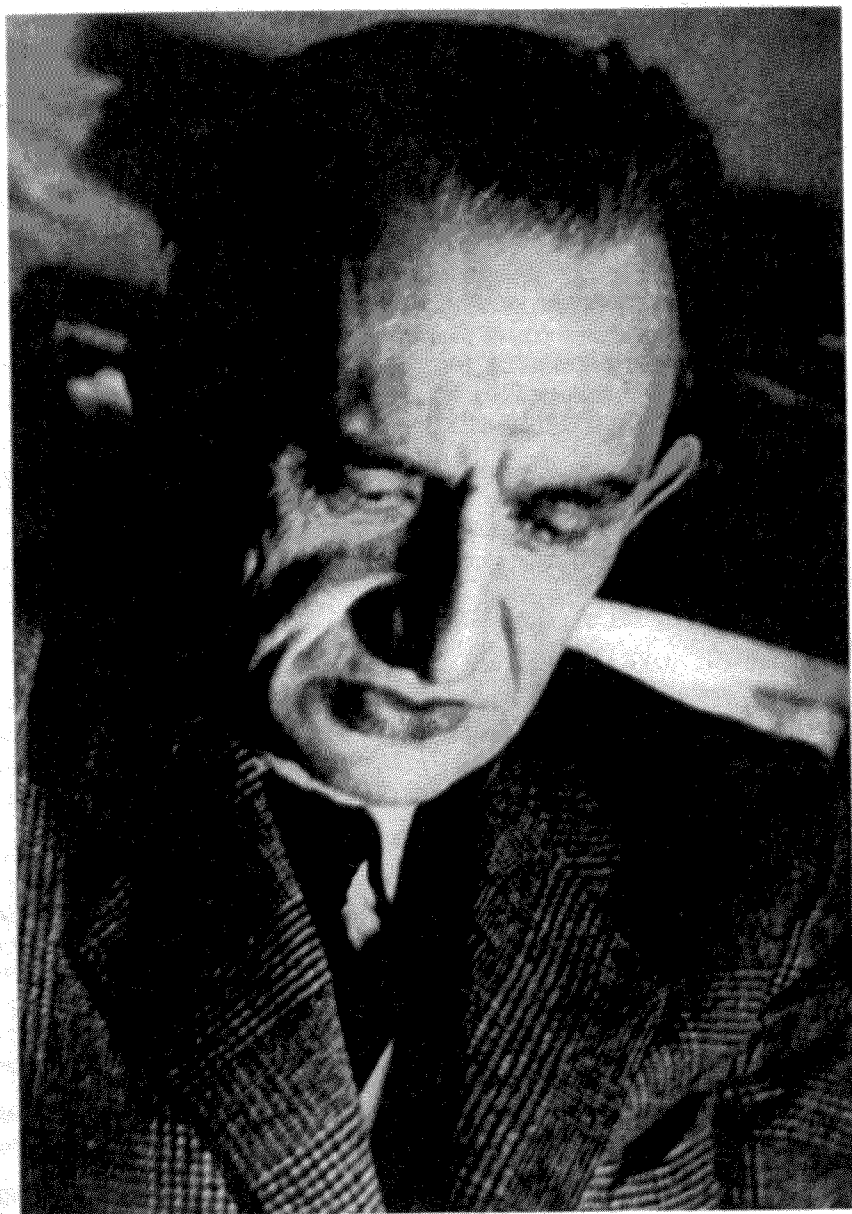

Εικόνα εξωφύλλου: György Lukács, σχέδιο Μαρία Κοκκίνου.

Οπισθόφυλλο: Ο György Lukács την εποχή της ουγγρικής Δημοκρατίας των Συμβουλίων, 1919.

György Lukács

Το σημερινό τείχος της Ουτοπίας είναι αφιερωμένο στο έργο του μεγάλου ούγγρου φιλοσόφου György Lukács (1885-1971). Ο Λούκατς υπήρξε μια από τις σημαντικότερες μορφές των ευρωπαϊών μαρξιστών του μεσοπολέμου και μετά τον πόλεμο, με ευρύτατο έργο στο χώρο της φιλοσοφίας, της κοινωνικής θεωρίας, της θεωρίας της τέχνης και της καθημέρης πολιτικής. Με το σημερινό αφιέρωμα και με το διήμερο Συνέδριο που, σε συνεργασία με το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, οργανώνουμε στις 22 και 23 Ιανουαρίου, ελπίζουμε ότι θα μπορέσουμε να αναδείξουμε ορισμένες βασικές όψεις του έργου του ούγγρου διανοητή. Η ανάγκη να ξαναδούμε ή, καλύτερα, να γνωρίσουμε το έργο του Λούκατς προκύπτει και από δυο πρόσθετους λόγους: Το έργο αυτό το είδε με χαμητοπία και το αγνόησε η επίσημη Αριστερά στη χώρα μας. Από την άλλη, ξεχωριστοί διανοούμενοι ή ομάδες διανοουμένων ανέδειξαν συχνά τα πιο αδύνατα σημεία του έργου του Λούκατς. Η ανάγκη για μια κατά το δυνατόν αντικειμενική προσέγγιση είναι, συνεπώς, δεδομένη.

Τι έχει, λοιπόν, να μας προσφέρει ο Λούκατς σήμερα, στη νέα εποχή του πολεμικού καπιταλισμού; Μήπως η απασχόληση με έργα του περασμένου αιώνα αποτελεί πολυτέλεια και φυγή από τα φλέγοντα προβλήματα της εποχής; Μια τέτοια άποψη, όσο και αν φαίνεται εύλογη, είναι λανθασμένη. Επειδή, για να μπορέσουμε να αγωνιστούμε εναντίον της μεταμοντέρνας σημερινής βαρβαρότητας, είναι ανάγκη να κατανοήσουμε τις αντιφάσεις της, τις κινητήριες δυνάμεις της, την καταστροφική δυναμική της, αλλά και τις νέες, πρωτοφανείς δυνατότητες που υπάρχουν σήμερα, αν η ανθρωπότητα μπορέσει να ελέγξει το ιστορικό γίγνεσθαι. Τι έχει, λοιπόν, να συνεισφέρει ο Λούκατς στην κατανόηση της εποχής μας;

Στο σημερινό αφιέρωμα επιλέξαμε κείμενα του Λούκατς και κείμενα για τον Λούκατς που αναφέρονται κυρίως στο φιλοσοφικό του έργο. Το πρώτο κείμενο του αφιερώματος είναι απόσπασμα από το βιβλίο του «ώριμου» Λούκατς, Η οντολογία του κοινωνικού είναι. Μετά το κύμα του θετικισμού που ταύτισε την οντολογία με τη μεταφυσική και που απέρριψε συνολικά τη φιλοσοφία ως στερούμενη νοήματος, ο Λούκατς επανέρχεται στη μεγάλη ευρωπαϊκή θεωρητική παράδοση και επιχειρεί να συγκροτήσει μια οντολογία του κοινωνικού είναι. Η απόπειρα για αποκατάσταση της οντολογίας (χωρίς μεταφυσική), ως νόμιμοι κλάδοι της φιλοσοφίας, είναι ιδιαίτερα επίκαιρη σήμερα, όπου, μέσα στο συνολικό μεταμοντέρνο χάος, διατυμπανίζονται ως απαιτούμενα μοντέρνας σχέψης οι ανοησίες για το τέλος των μεγάλων αφηγήσεων, το θάνατο της φιλοσοφίας και το τέλος της ιστορίας. Σήμερα ζούμε την έξαρση ενός νέου ανορθολογισμού, την έξαρση του μιστικισμού και της απολογίας της κρατικής βίας. Το δεύτερο κείμενο του Λούκατς που δημοσιεύουμε, είναι από το έργο του, Η καταστροφή του λόγου. Στο έργο αυτό ο Λούκατς κάνει μια ανελέητη κριτική των ναζιστικών θεωριών και των μετέπειτα ανορθολογικών φιλοσοφιών, που είναι προϊόντα της κρίσης της αστικής κοινωνίας και της αστικής σχέψης. Οι αναλογίες με τη σημερινή έξαρση της ανορθολογικότητας είναι εμφανείς και γι' αυτό τον πρόσθετο λόγο το βιβλίο του Λούκατς είναι σήμερα εξαιρετικά επίκαιρο.

Ο Λούκατς δεν έζησε σε κάποια ήρεμη εποχή και, επίσης, δεν ήταν ήρεμος ο πολυκύματος, μακρός βίος του, μοιρασμένος ανάμεσα στη θεωρία και την πολιτική πράξη. Έτσι, οι μελέτες του Browne και του Pascal αναφέρονται κυρίως στο φιλοσοφικό έργο του Λούκατς – στο πρόβλημα της οντολογίας. Αλλά ο επαναστάτης Λούκατς ασχολήθηκε και με την πολιτική θεωρία, ειδικότερα με το ρόλο του υποκειμενικού παράγοντα στην ιστορική κίνηση, καθώς και με τα ηθικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο επαναστάτης. Τα άρθρα του Lanning και του Löwy αναφέρονται σ' αυτή την πλευρά του έργου του Λούκατς. Και αξίζει να σημειωθεί η αντίθεση του σύγγρου διανοητή με την κυρίαρχη τότε μηχανιστική αντίληψη, που αναδείκνυε τις αντικειμενικές συνθήκες υποβαθμίζοντας το ρόλο του υποκειμενικού παράγοντα. Η τότε μάχη του Λούκατς μας υπενθυμίζει την ανάγκη θεωρητικής ανασκευής της μοντέρνας στρουκτουραλιστικής εξάλειψης του ρόλου του υποκειμένου στην ιστορία.

Ο Λούκατς έζησε τα τρία τέταρτα του τρομερού εικοστού αιώνα. Τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, τη νίκη της Οκτωβριανής Επανάστασης, την άνοδο του ναζισμού, το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τη νίκη της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά και τη δογματική απολίθωση και την κρίση. Επαναστάτης διανοούμενος και πολιτικός μαχητής, έζησε τις γενικές και τις προσωπικές τραγωδίες του. Όσες αδυναμίες και αν έχει το έργο του, όσες σιωπές, όποιες συγκρούσεις και αν απηχεί, είναι ένα έργο ζωντανό, ένα από τα καλύτερα επιτεύγματα της λαμπρής ευρωπαϊκής παράδοσης. Ο μαθητής του Λούκατς, συνεργάτης του αργότερα, ο διαπρεπής φιλόσοφος István Mészáros, αναδεικνύει ορισμένες από τις συγκρουσιακές καταστάσεις που αντιμετώπισε ο Λούκατς και τις εναγώνιες αναζητήσεις του για λειτουργικές λύσεις.

Ο Λούκατς πολεμήθηκε και από αστούς και από «ορθόδοξους» μαρξιστές, ενώ το έργο του το εκμεταλλεύτηκαν διάφοροι «ανανεωτές» του μαρξισμού, αξιοποιώντας συνήθως τις πιο αδύνατες πλευρές του. Παρ' όλα αυτά, γύρω από τον Λούκατς δημιουργήθηκε «Σχολή» στη Βουδαπέστη. Με το χαρακτήρα αυτής της Σχολής, τους εκπροσώπους της και την ιδεολογική τους πορεία ασχολείται το άρθρο του André Tosel.

Όπως σημειώσαμε, στο σημερινό τεύχος ασχοληθήκαμε κυρίως με όψεις του φιλοσοφικού έργου του Λούκατς. Έτσι, δεν έμεινε χώρος για το έργο του που αφορά τη θεωρία της τέχνης. Εντούτοις, στο Συνέδριο του Ιανουαρίου θα υπάρξουν σχετικές εισηγήσεις. Επίσης, η πλευρά αυτή του έργου του Λούκατς θα έχει τη θέση που της αναλογεί σε επόμενο αφιέρωμα της Ουτοπίας στον Λούκατς.

Στο σημερινό τεύχος του περιοδικού υπάρχουν, όπως πάντα, σχόλια σχετικά με την επικαιρότητα, καθώς και το χρονικό του βιβλίου. Σημειώνουμε, επιπλέον, την κριτική της νεόκοπης θεωρίας των Νέγκρι και Χαρντ από τον Παναγιώτη Σωτήρη, καθώς και το άρθρο του Δημήτρη Μπελαντή για τις νέες μορφές βίας στο σημερινό, όψιμο καπιταλισμό.

Το σημερινό τεύχος εικονογραφείται με έργα σύγγρων ζωγράφων (1909-1922) και φωτογραφίες του György Lukács, με την επιμέλεια της Μαρίας Κοκκίνου.